

Kost, livsstil og tarmkræft

Anja Olsen

Seniorforsker

Center for Kræftforskning

Kræftens Bekæmpelse

Tarmkræftkonference

Onsdag den 21. marts 2018

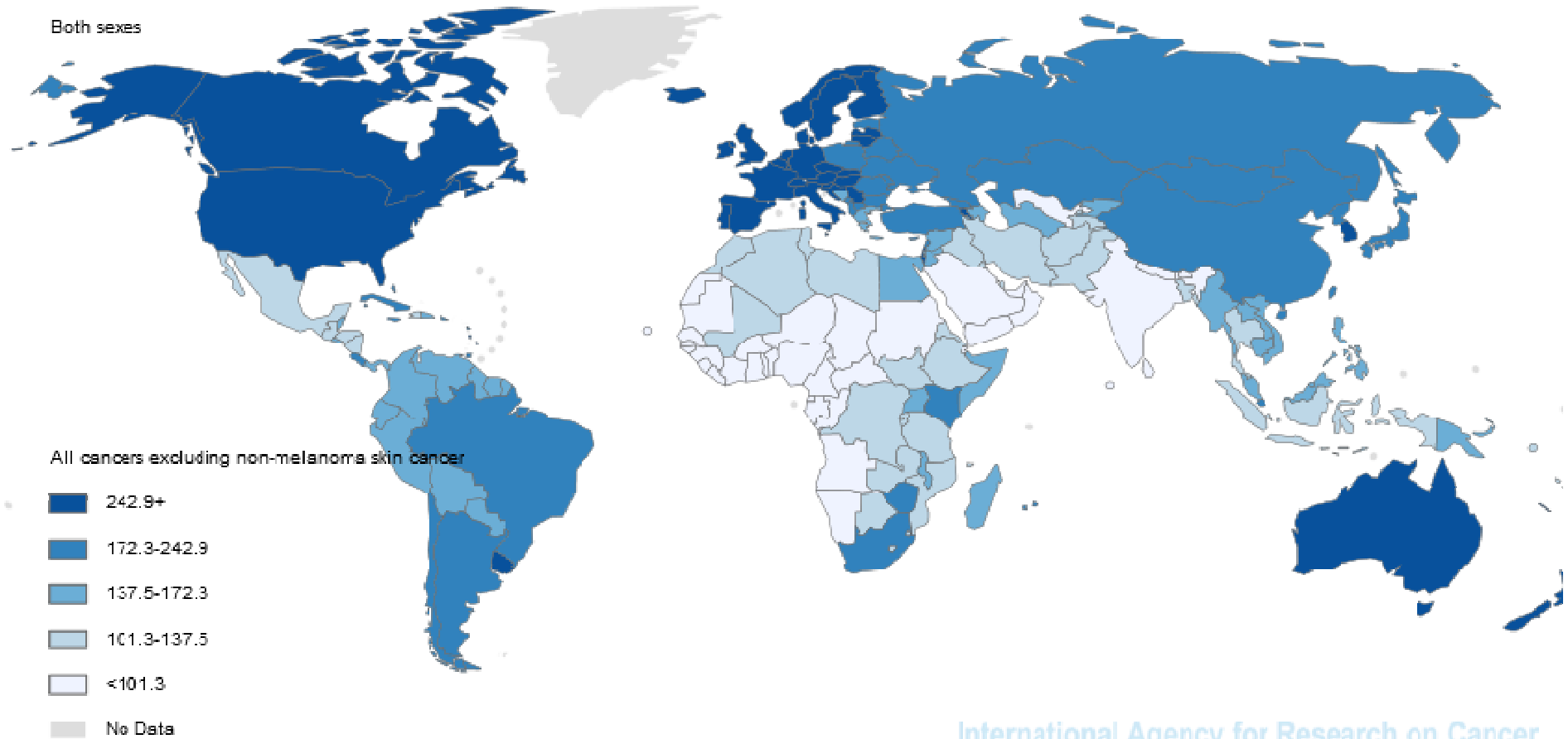
Hvorfor tror vi at kost og anden livsstil har betydning for udvikling af kræft?

Kræft på verdensplan

Incidence ASR

Both sexes

Source: GLOBOCAN 2012 (IARC)

International Agency for Research on Cancer

Kilde: WHO - International Agency for Research on Cancer

Fordeling af kræfttyper

Middel- og lavindkomst lande

- Kræft i spiserør
- Mavekræft
- Leverkræft
- Livmoderhalskræft

Høj-indkomst lande

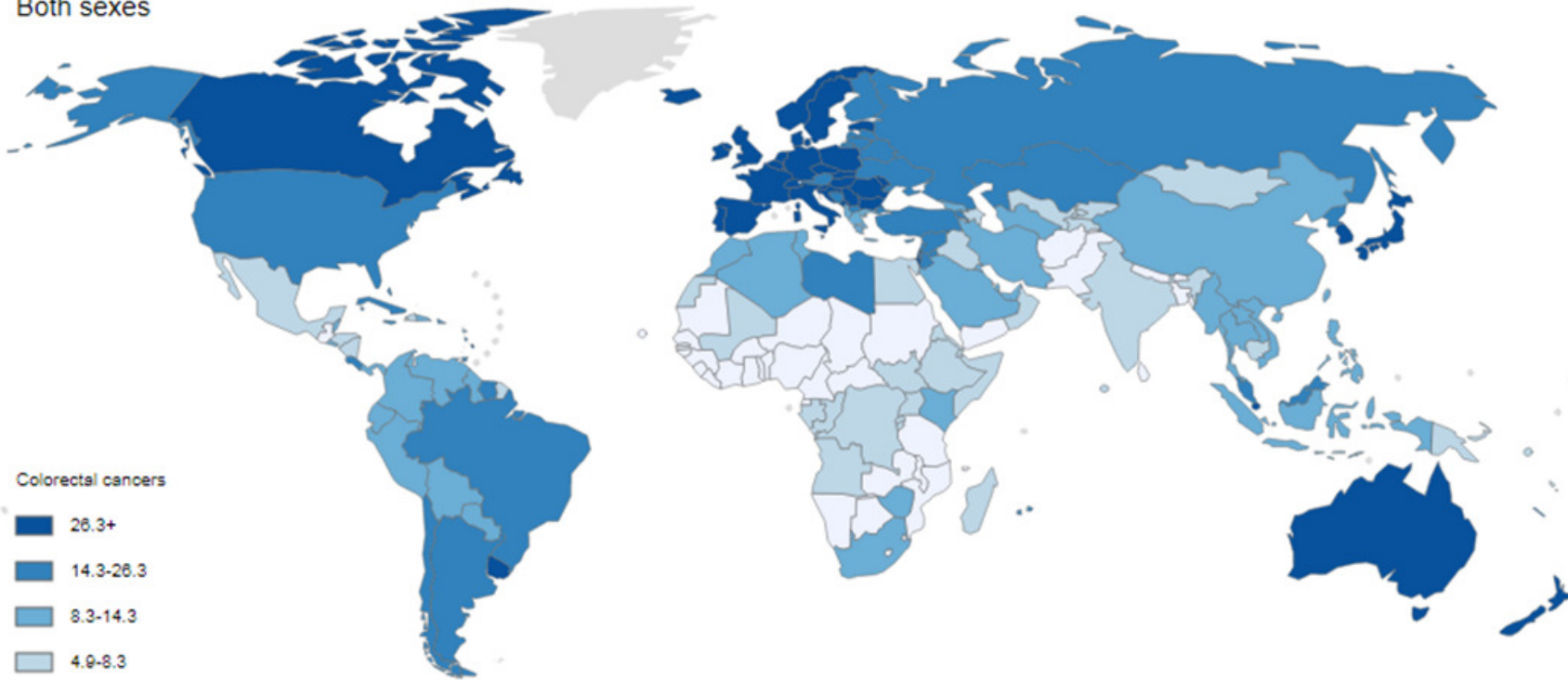
- Tyk og endetarmskræft
- Æggestokkræft
- Livmoderkræft
- Prostatakræft
- Brystkræft

Tarmkræft

Incidence ASR
Both sexes

- Colorectal cancers
- 26.3+
  - 14.3-26.3
  - 8.3-14.3
  - 4.9-8.3
  - <4.9
  - No Data

International Agency for Research on Cancer

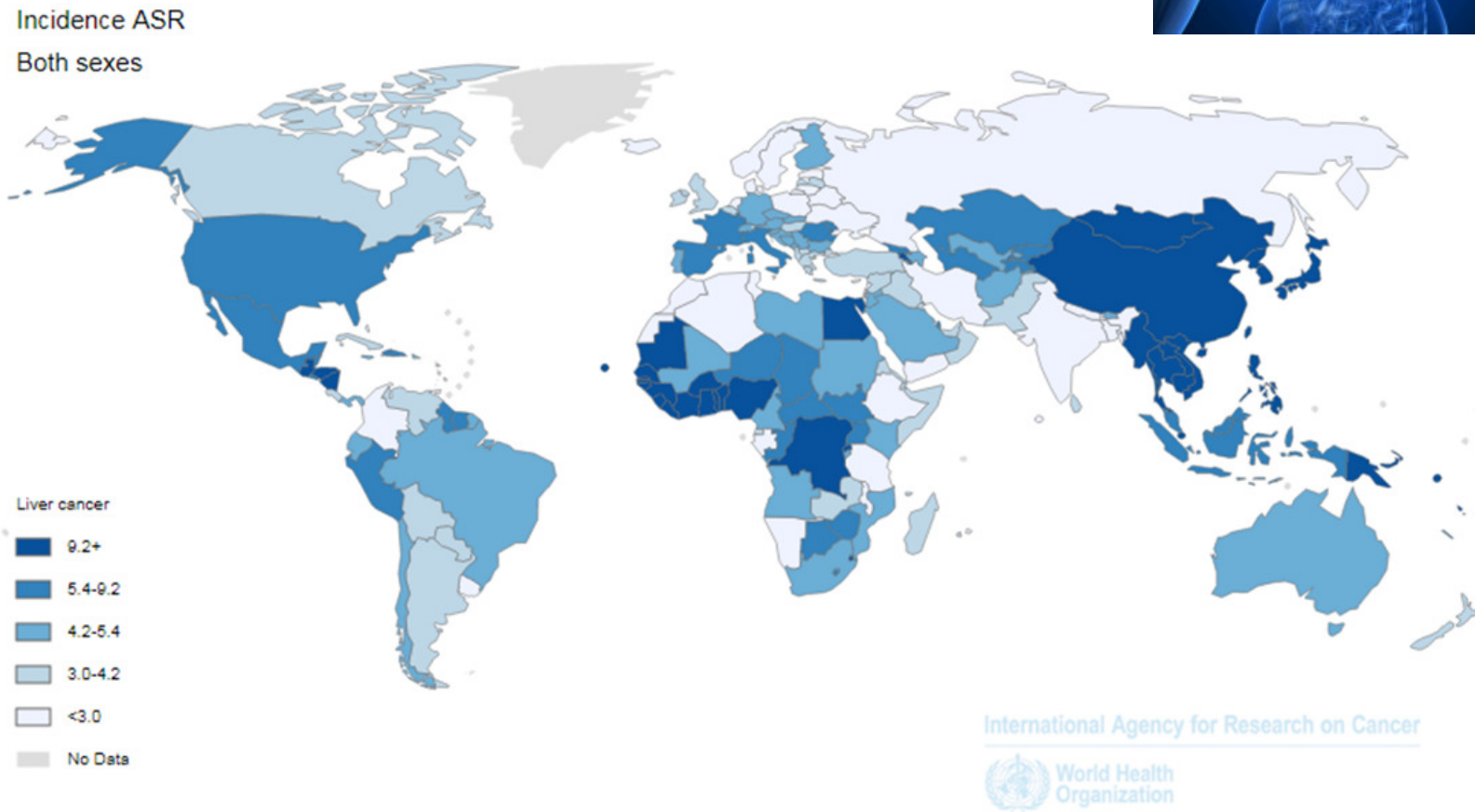

Source: GLOBOCAN 2012 (IARC)

Kilde: WHO - International Agency for Research on Cancer

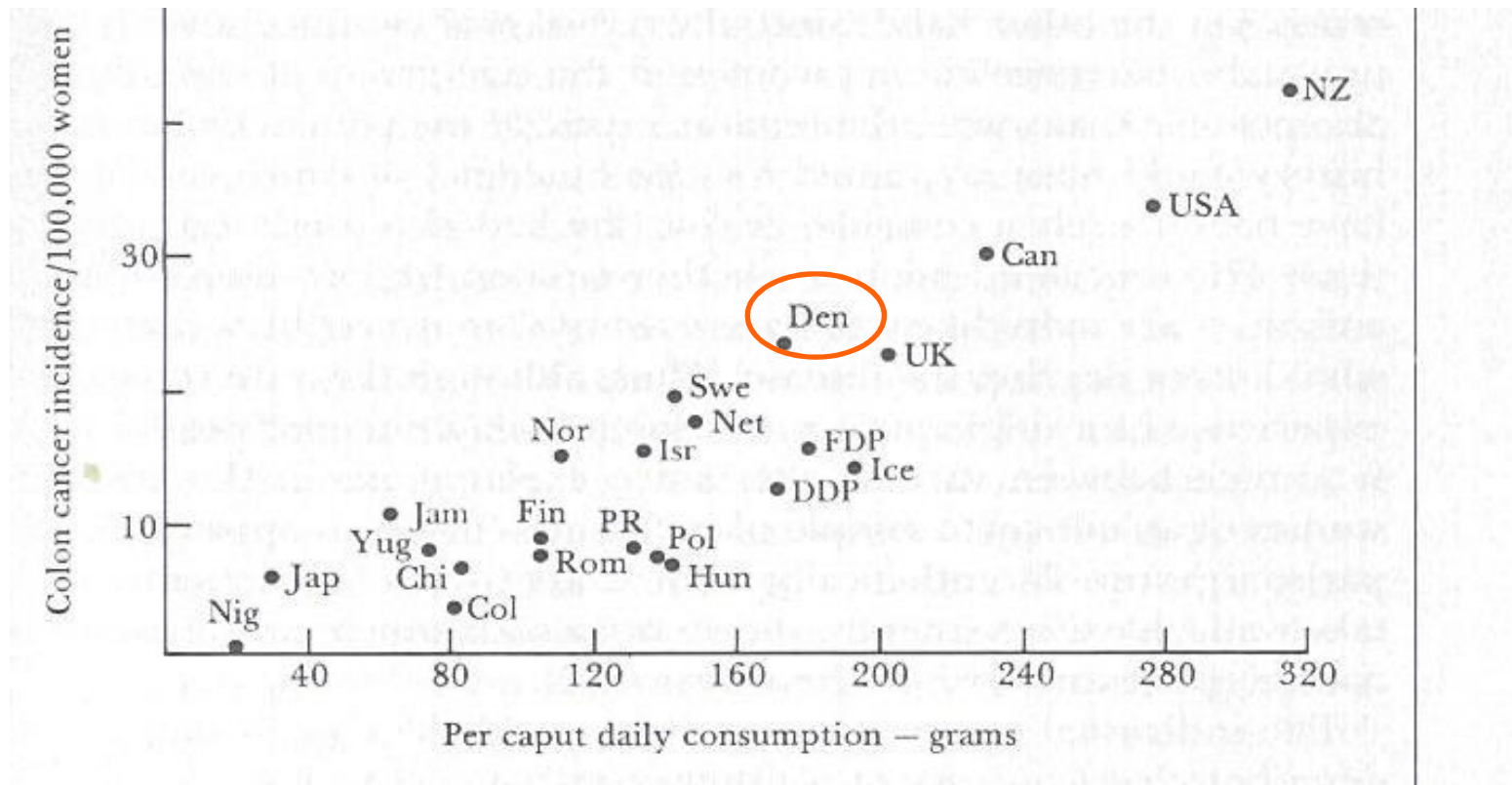
Leverkræft

Source: GLOBOCAN 2012 (IARC)

Kilde: WHO - International Agency for Research on Cancer

Sammenhængen mellem kødindtag og hyppighed af tyktarms-kræft i forskellige lande

Kilde: Armstrong & Doll, 1975

Biologisk set...

Teoretisk/biologisk kan kost- og livsstilsfaktorer spille ind på alle trin i kræftudvikling

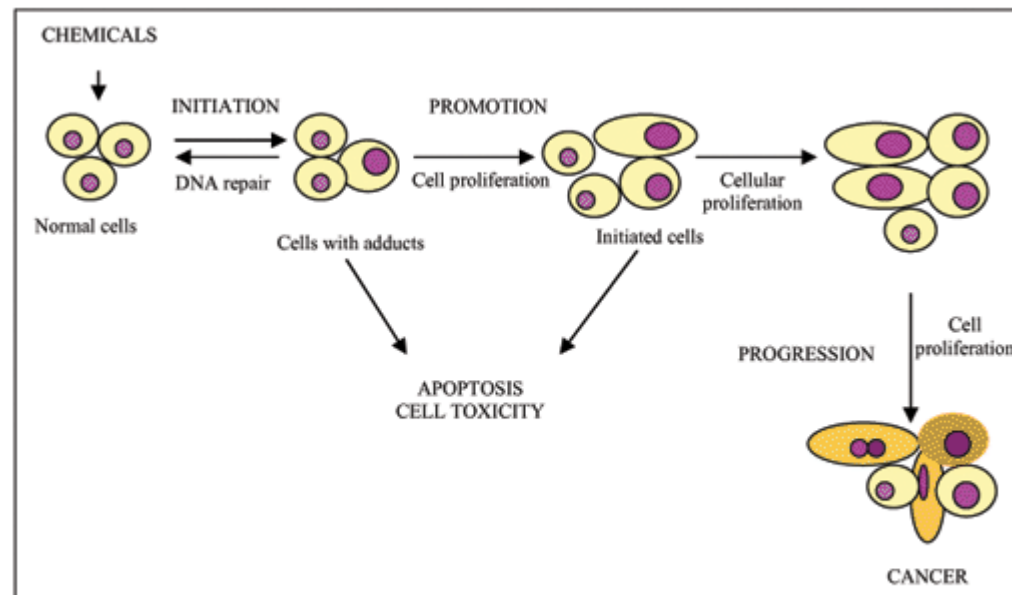

Fig. 2 – Chemical carcinogenesis stages and the occurrences involved in each one.

Lidt om tyk- og endetarmskræft

- Den 3. hyppigste kræftform i verden (1,4 million tilfælde i 2012)
- 10-gange højere forekomst i den Vestlige verden sammenlignet med udviklingslande

Årsager:

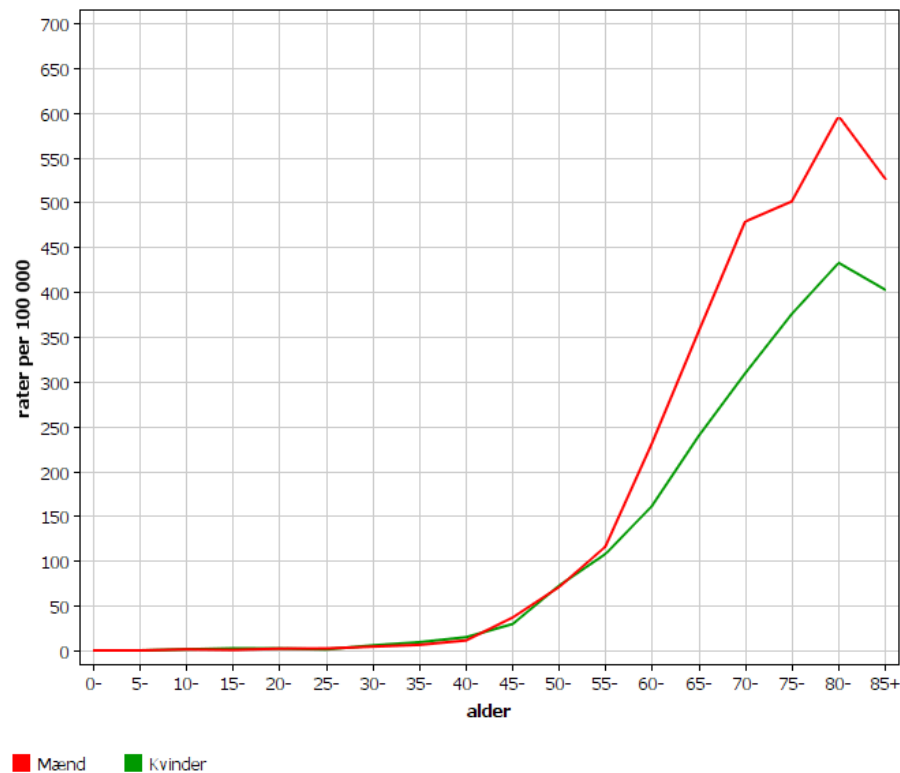
- "Vestlig livsstil" ($\approx 40\%$)
- Hormonelle forhold
- Genetik
  - FAP
  - HNPCC (Lynch syndrome)
- ...?

Lidt om tyk- og endetarmskræft

- 4980 nye tilfælde per år (2010-2015) i Danmark
- > 36.000 danskere lever med en tarmkræftdiagnose

Danmark-Incidens (2015)
Tyk- og endetarm

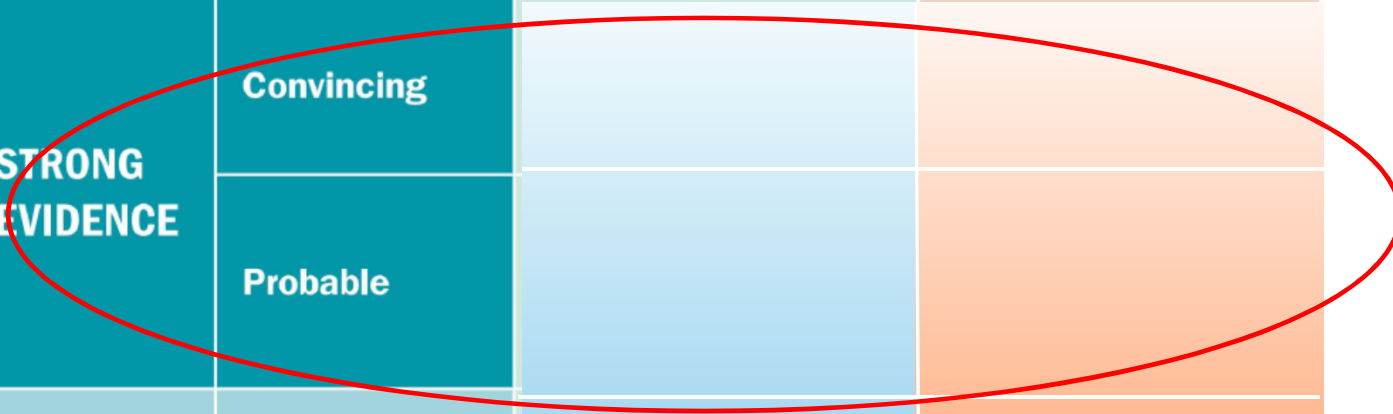
Hvad ved vi om kost, livsstil og kræft?

The screenshot shows the homepage of the World Cancer Research Fund International. At the top left is the organization's logo. The navigation bar includes links for 'Blog', 'About us', 'Our network', and a prominent orange 'Donate now' button. Below the navigation are menu items for 'Research we fund', 'Cancer facts & figures', 'Policy', and 'News & events', along with a search icon. The main content area features a large purple banner for 'COLORECTAL CANCER' with the text 'Our new report analyses the latest global evidence' and a 'Read the CUP report now' button. To the right is an illustration of a human torso with the digestive system highlighted in red. Below the banner are three columns of content: 'CUP Continuous Update Project' with a photo of a man at a laptop and the text 'The world's most comprehensive analysis of cancer prevention and survival research'; 'CANCER PREVENTION Lifestyle changes to reduce risk' with the text 'Our 10 Cancer Prevention Recommendations are based on the latest scientific evidence' and a 'What can you do?' link; and 'OUR POLICY WORK Promoting healthy living for all' with the text 'NOURISHING, our policy tool, helps governments promote healthy diets and reduce obesity' and a 'Browse the latest updates' link. At the bottom, there is a 'ON THE BLOG Positive steps to' link.

WWW.WCRF.ORG

2017	DIET, NUTRITION, PHYSICAL ACTIVITY AND COLORECTAL CANCER 2017		
		DECREASES RISK	INCREASES RISK
STRONG EVIDENCE	Convincing		
	Probable		
LIMITED EVIDENCE	Limited – suggestive		
	Limited – no conclusion		
STRONG EVIDENCE	Substantial effect on risk unlikely		

Kost, livsstil og tarmkræft

Forebyggelse af tarmkræft?

Prognose blandt tarmkræftpatienter?

Oversigt

Hvad ved vi?

- Fuldkorn
- Rødt og forarbejdet kød
- Overvægt
- Fysisk aktivitet
- Alkohol
- Mælk
- anbefalinger

Fuldkorn

Fuldkorn

Klid:

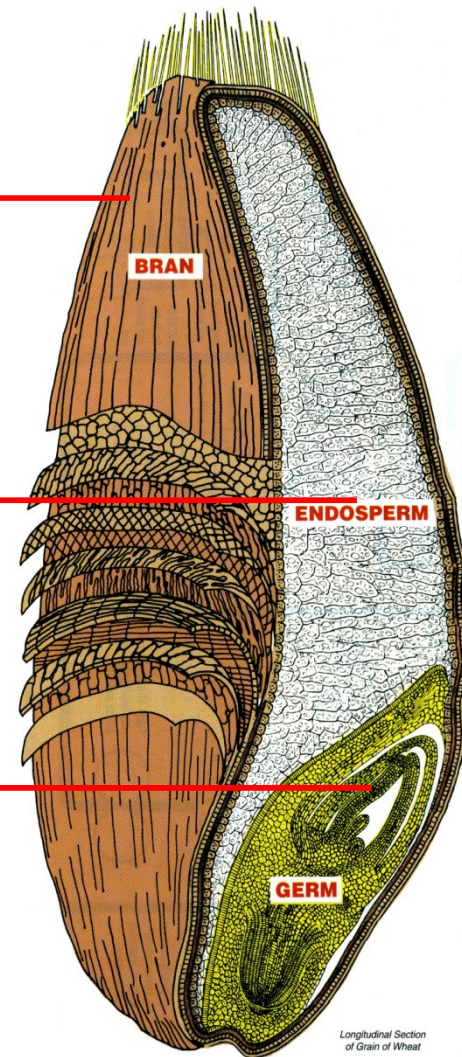
- B vitaminer
- Phytokemikalier
- Protein
- Fiber

Endosperm:

- Protein
- Kulhydrater

Kim:

- B vitaminer
- Polyumættede fedtsyrer
- Phytokemikalier
- Vitamin E
- Mineraler

Sundhedseffekter af fuldkorn

- mulige mekanismer

”Mekaniske” effekter:

- Hurtigere transittid
- Indpakning af carcinogener
- Langsommere mavetøming
- Øget mæthed

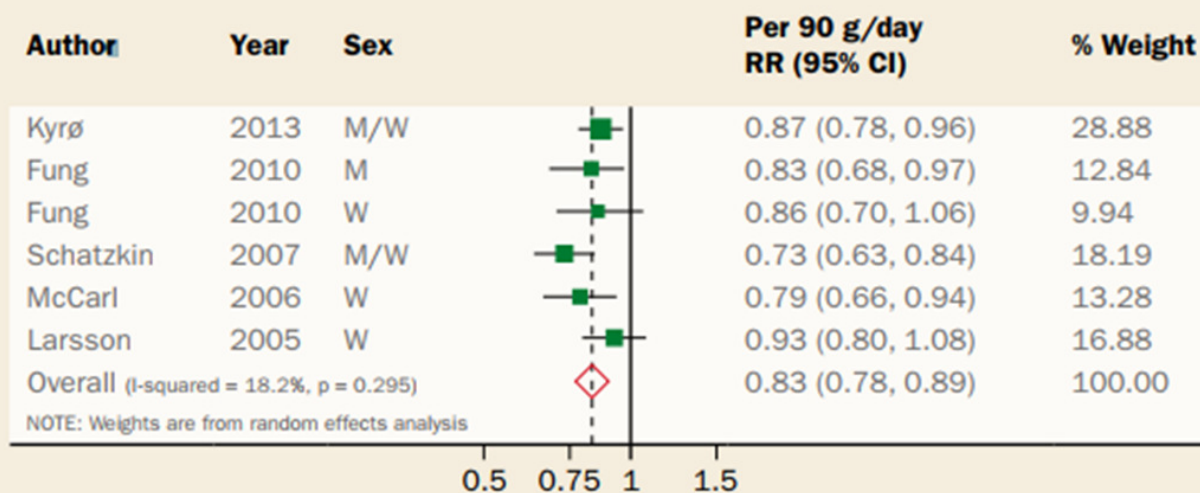
Indirekte effekter:

- Produktion af SCFA – butyrat
- Glucose/insulin balance
- Lavere kolesterol (β -glucan)
- Vitaminer og mineraler
- Lavere blodtryk?
- Nedsat inflammation?
- Mikrobiomet??

Fuldkorn og tyk-/endetarmskræft

Figure 1: Dose-response meta-analysis of wholegrains intake and colorectal cancer per 90 grams per day

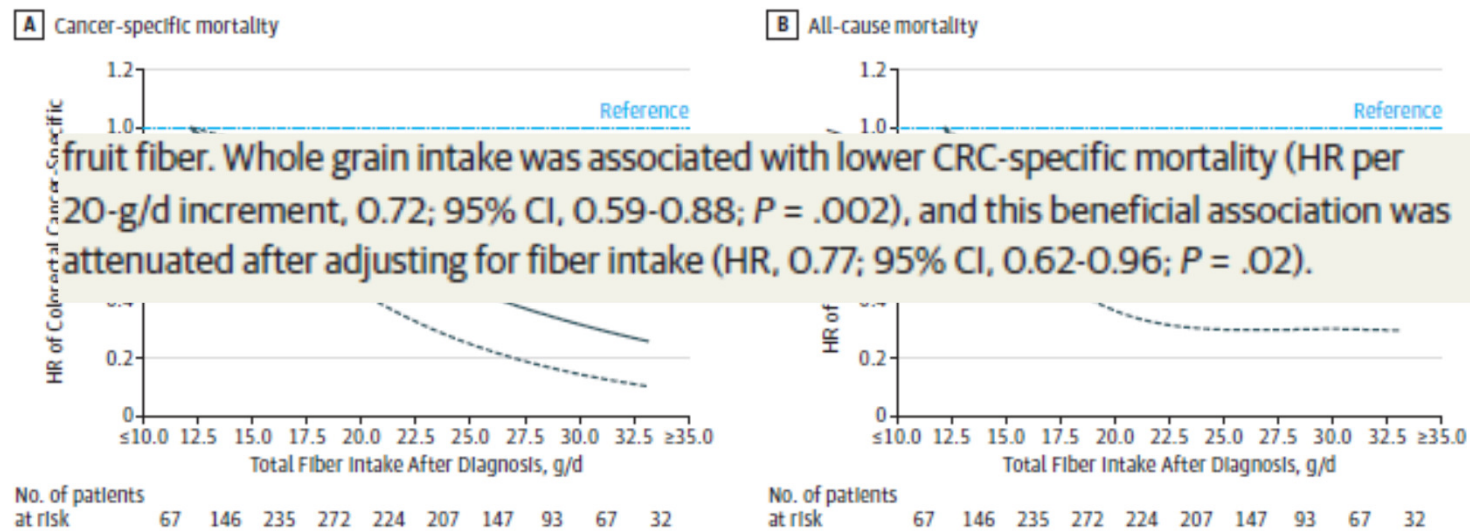
Fiber Intake and Survival After Colorectal Cancer Diagnosis

Mingyang Song, MD, ScD; Kana Wu, MD, PhD; Jeffrey A. Meyerhardt, MD, MPH; Shuji Ogino, MD, PhD; Molin Wang, PhD; Charles S. Fuchs, MD, MPH; Edward L. Giovannucci, MD, ScD; Andrew T. Chan, MD, MPH

[+ Supplemental content](#)

IMPORTANCE Although high dietary fiber intake has been associated with a lower risk of colorectal cancer (CRC), it remains unknown whether fiber benefits CRC survivors.

Figure. Dose-Response Relationship Between Postdiagnostic Fiber Intake and Mortality Among Patients With Colorectal Cancer

fruit fiber. Whole grain intake was associated with lower CRC-specific mortality (HR per 20-g/d increment, 0.72; 95% CI, 0.59-0.88; $P = .002$), and this beneficial association was attenuated after adjusting for fiber intake (HR, 0.77; 95% CI, 0.62-0.96; $P = .02$).

Fuldkorn- anbefalinger

***Spis 75 gram fuldkorn
hver dag***

*Måske er det en ekstra god
ide hvis du har haft
tarmkræft!*

Rødt og forarbejdet kød

Rødt og forarbejdet kød

Definition:

- Rødt kød = kød fra køer, grise, får, ged (4-benede dyr)
- Hvidt kød = Fisk og fjerkræ
- Forarbejdet kød = Kød som er røget, tørret, saltet eller konserveret; fx. Pølser, pålæg og røget skinke

Mulige mekanismer:

- Kræftfremkaldende nitrosaminer fra nitrit
- Heterocykliske aminer (HCA) / Polycyklisk aromatiske hydrocarbon (PAH)
- Hæm-jern fremmer dannelsen af nitrosaminer

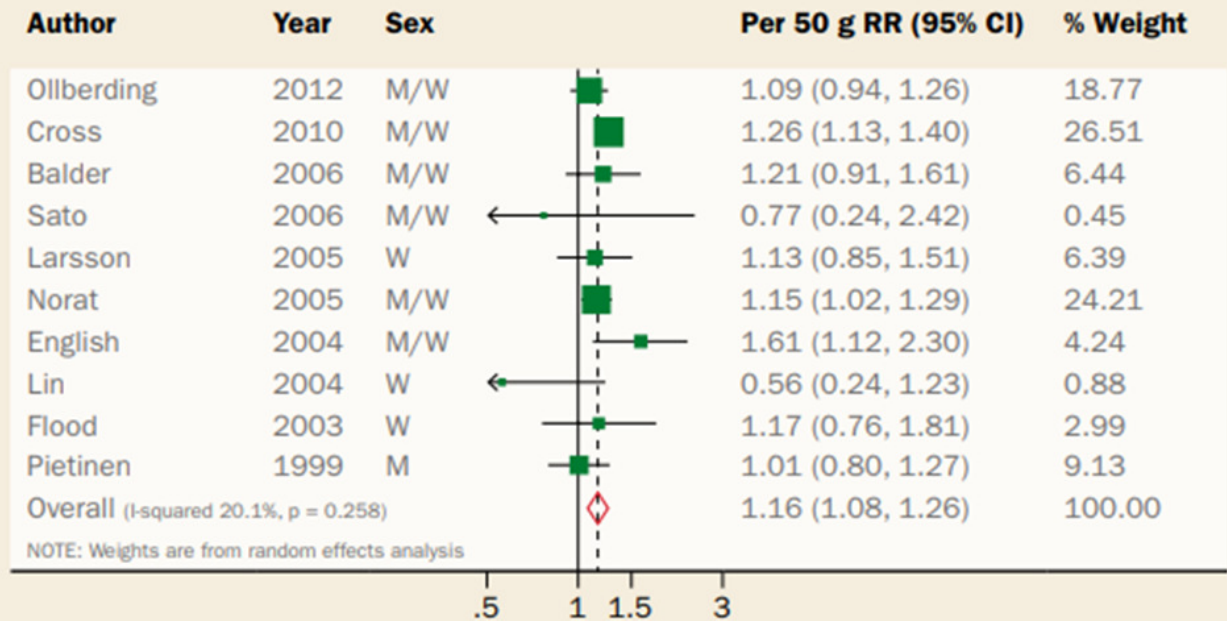
Rødt/forarbejdet kød og tyktarmskræft

Figure 6: Dose-response meta-analysis of red and processed meat and colorectal cancer

Author	Year
Shin	2014
Wie	2014
Bamia	2013
Ollberding	2012
Kim	2011
Cross	2010
Fung	2010
Fung	2010
Kabat	2007
Berndt	2006
Larsson	2005
Lin	2004
Flood	2003
Pietinen	1999
Chen	1998
Overall (I-squared = 70.2)	

NOTE: Weights are from random effects analysis

Figure 8: Dose-response meta-analysis of processed meat and colorectal cancer per 50 grams per day

Rødt/forarbejdet kød og risiko for død efter tyk- /endetarmskræft

Ikke megen forskning!!

Anbefaling som til forebyggelse:

Begræns rødt/"firbenet" kød til max. 500 g/uge

Undgå/minimér indtaget af forarbejdet kød

Animal foods

Limit red meat and avoid processed meat.

[Find out more](#)

FEDME & OVERVÆGT

Overvægt og kræftsygdomme

	Øger risikoen	Nedsætter risikoen
Overbevisende	Spiserør Bugspytkirtel Lever Tyk-/endetarm Bryst (efter overgangsalderen) Livmoder Nyre	
Sandsynligvis	Mave Galdeblære Æggestokke Prostata	Bryst (før overgangsalderen)

Overvægt

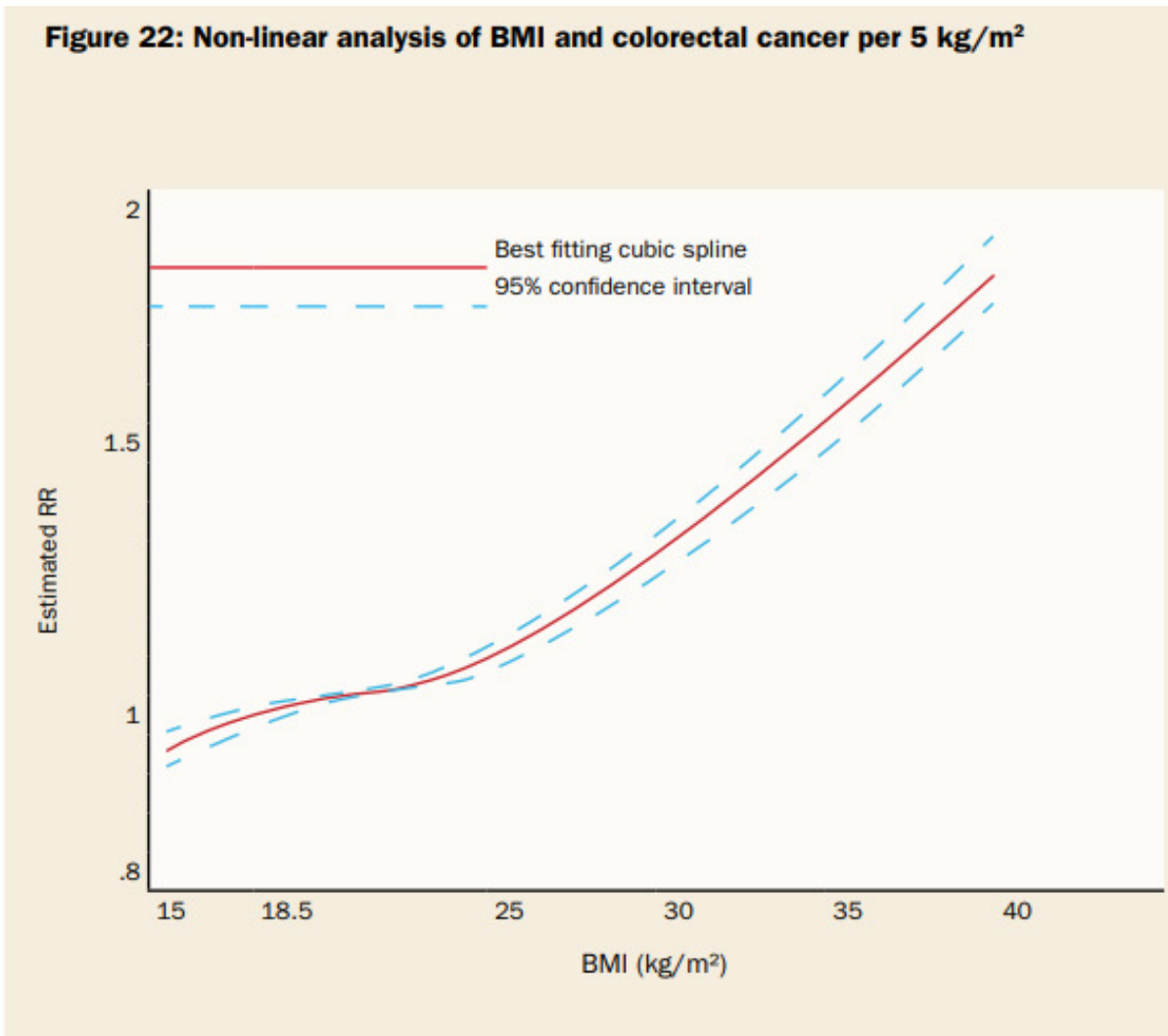
- Forhøjer insulin o.a. væksthormoner
- Påvirker niveauet og den indbyrdes balance af køns- og stofskiftehormoner

	Øget	Stærkt forøget
Mænd	≥94 cm	≥102 cm
Kvinder	≥80 cm	≥88 cm

Overvægt og tyk-/endetarmskræft

Figure 22: Non-linear analysis of BMI and colorectal cancer per 5 kg/m²

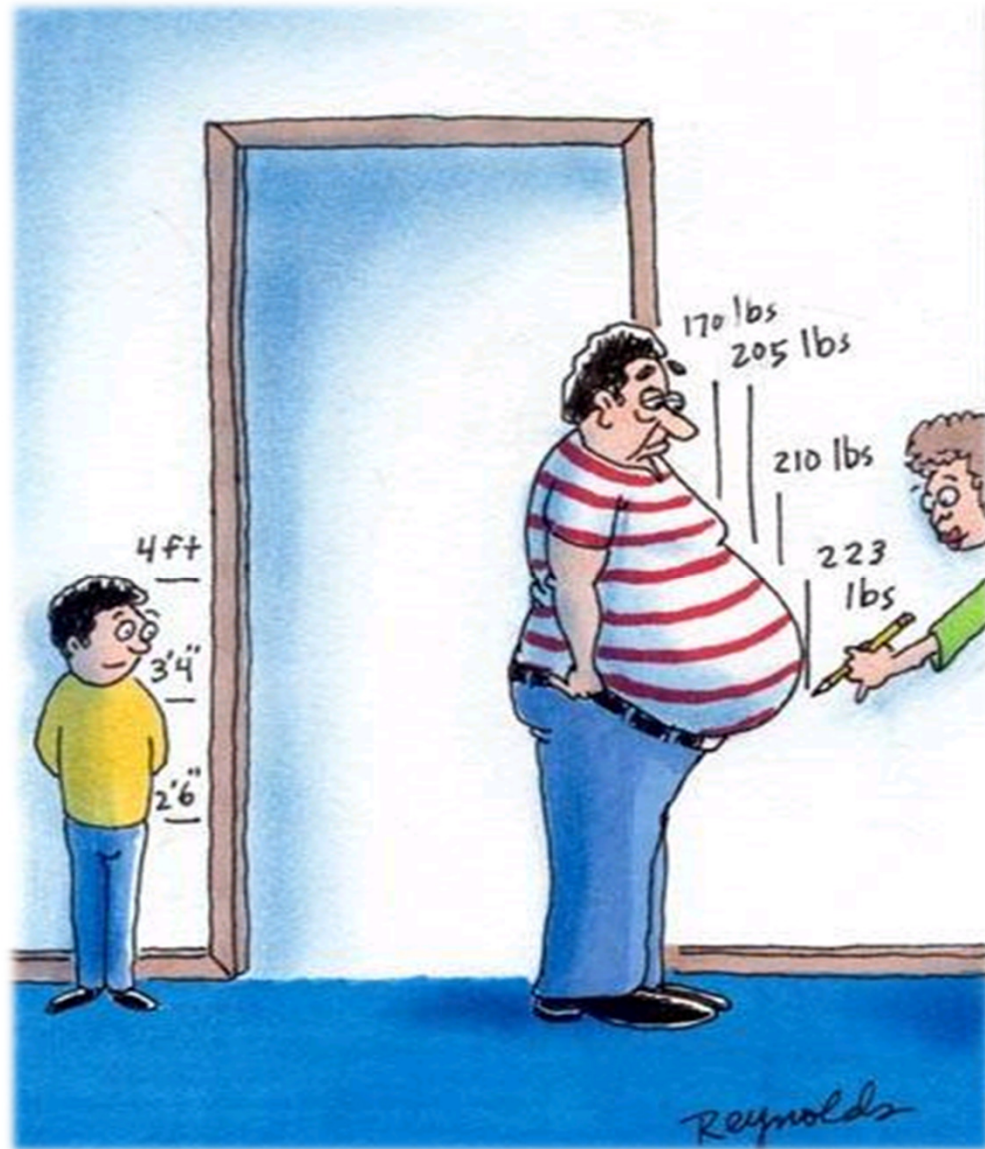
Overvægt og risiko for død efter tarmkræft

Højere dødelighed ved både undervægt og
overvægt

Optimalt??

Måske BMI 20-30??

Fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet

Definition: Enhver form for bevægelse, der øger puls, vejrtrækning og stofskifte

Karakteriseret ved:

- "Dosis":
- Frekvens
- Varighed
- Intensitet
- Type af fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet og tyktarmskræft

Figure 19: Highest versus lowest analysis of total physical activity and colon cancer

Author	Year	Sex	High vs low total PA RR (95% CI)	% Weight
Aleksandrova	2014	M/W	0.88 (0.81, 0.96)	18.32
Odegaard	2013	M/W	0.61 (0.42, 0.88)	5.43
Simons	2013	M	0.65 (0.43, 0.99)	4.52
Howard	2008	M	0.79 (0.66, 0.94)	12.72

Mindre klart for endetarmskræft

Calton	2006	W	1.15 (0.76, 1.75)	4.52
Larsson	2006	M	0.79 (0.53, 1.17)	4.90
Singh	1998	M/W	1.04 (0.72, 1.51)	5.42
Thune	1996	M	0.97 (0.63, 1.50)	4.25
Thune	1996	W	0.63 (0.39, 1.04)	3.47
Lee	1991	M	0.85 (0.64, 1.12)	7.96
Severson	1989	M	0.71 (0.51, 0.99)	6.36
Gerhardsson	1988	M/W	0.28 (0.10, 0.77)	0.94
Overall (I-squared = 39.1%, p = 0.060)			0.80 (0.72, 0.88)	100.00

NOTE: Weights are from random effects analysis

Fysisk aktivitet og risiko for død efter tarmkræft

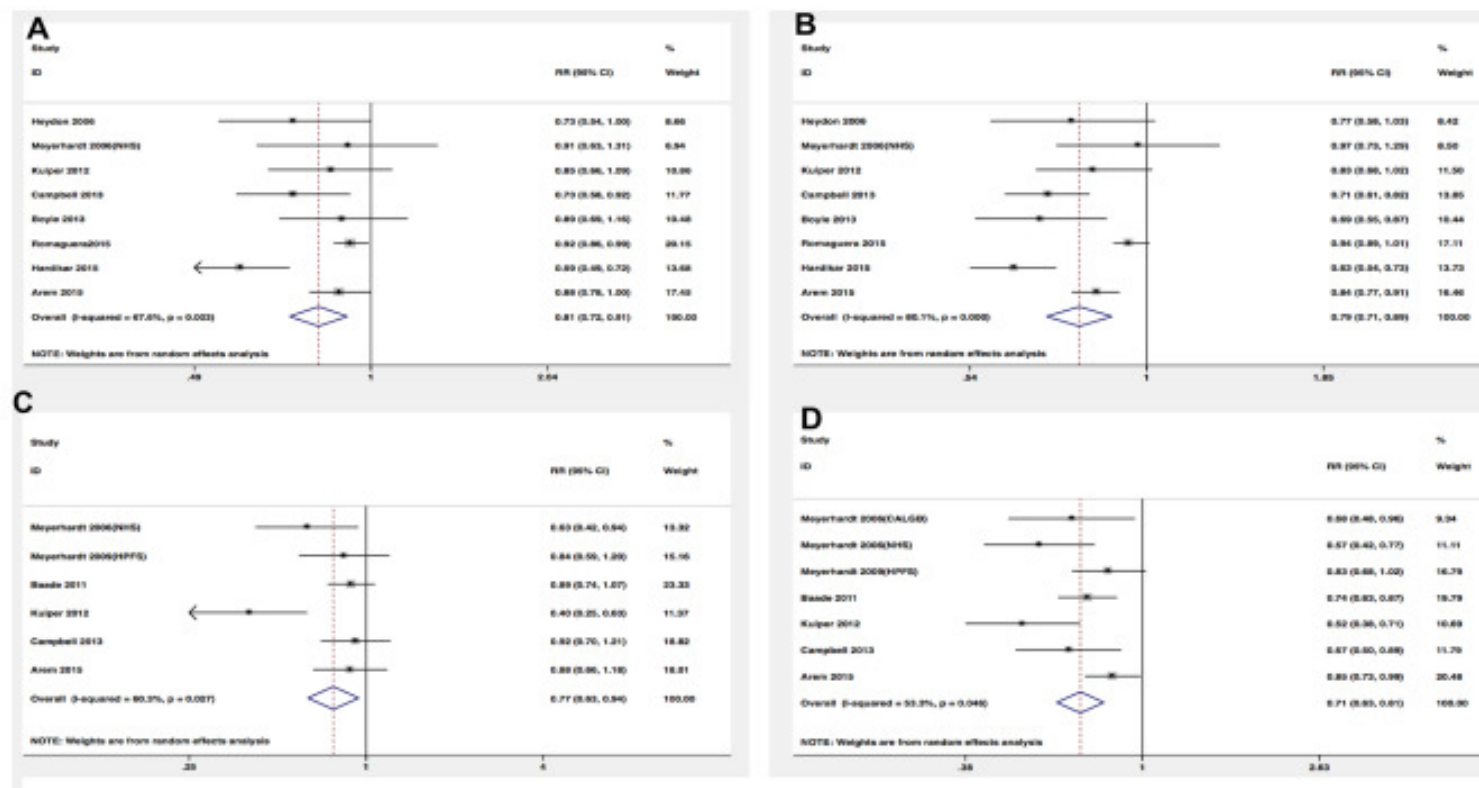
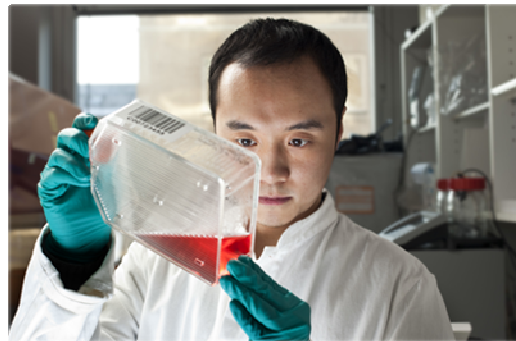
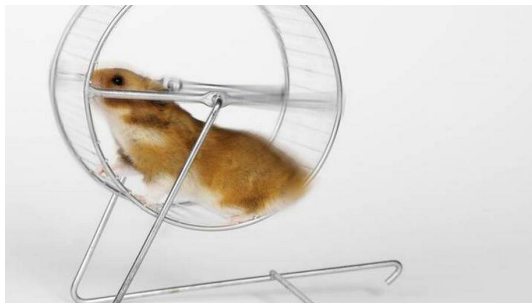

Figure 2: Relative risks for the association between physical activity and survival among exercise patients VS non-exercise patients. (A) Pre-diagnosis and CRC-specific mortality; (B) Pre-diagnosis and overall mortality; (C) Post-diagnosis and CRC-specific mortality; (D) Post-diagnosis and overall mortality.

Hvorfor er fysisk aktivitet godt?

- Mere fordelagtige hormonniveauer
- Bedre blodsukkerregulering/IGF
- Lavere inflammation
- Bedre general sundhed
- Hurtigere "transittid"

- Direkte tumorhæmmende effekter?
- Øget virkning af behandling(stråling/kemo)?
- Nedsat risiko for andre sygdomme!

Hvorfor er fysisk aktivitet godt?

Bivirkninger:

- Bedre søvn
- Bedre humør
- Øget livskvalitet
- Bedre appetitregulering (vægt)

Fysisk aktivitet

Anbefalinger:

- Min. ½ time per dag
- Gerne suppleret med styrke- og smidighedstræning
- Kombiner intensiteter
- Vælg aktiviteter du synes om – gør det sjovt!
- Efter diagnose (og før!): Lyt til din krop!

Alkohol

Alkohol og kræftsygdomme

	Øger risikoen	Nedsætter risikoen
Overbevisende	Mundsvælg Strube Spiserør Tyk-/endetarm Bryst	
Sandsynligvis	Lever	

Alkohol – årsager til risiko

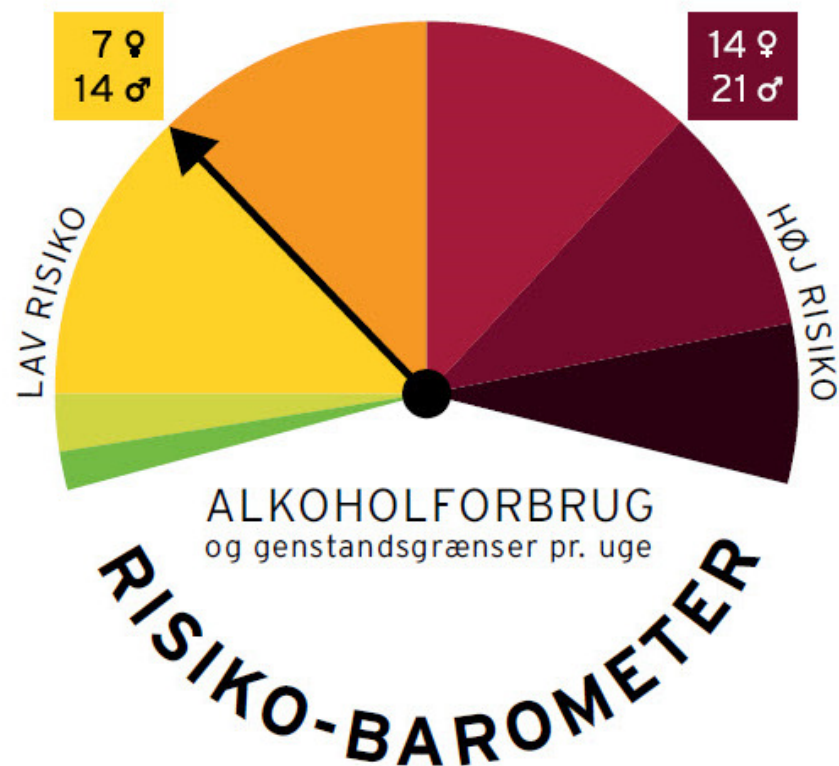
Eksempler på mekanismer:

Acetaldehyd øger den tidlige tumorinitiering og vækst

Alkohol kan virke som opløsningsmiddel for andre kræftfremkaldende stoffer (f.eks. tobaksrøg)

Alkohol kan påvirke folat-omsætningen og derigennem DNA-dannelse

Alkohol påvirker blodets hormonindhold

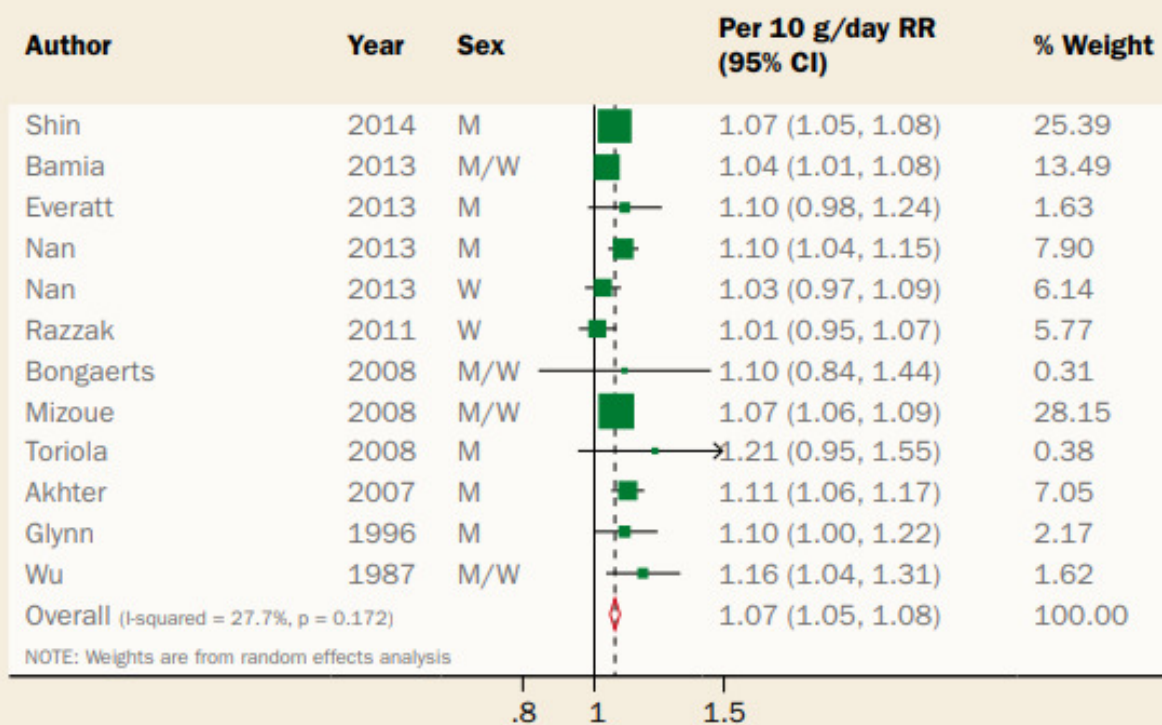
Sundhedsstyrelsen

Alkohol og tyk- /endetarmskræft

Figure 17: Dose-response meta-analysis of alcohol (as ethanol) and colorectal cancer per 10 grams per day

Alkohol og tyk- endetarmskræft efter diagnose?

Ikke megen forskning!!

Anbefaling: maks 7/14 genstande/uge
(kvinder/mænd) akkurat som alle
andre!

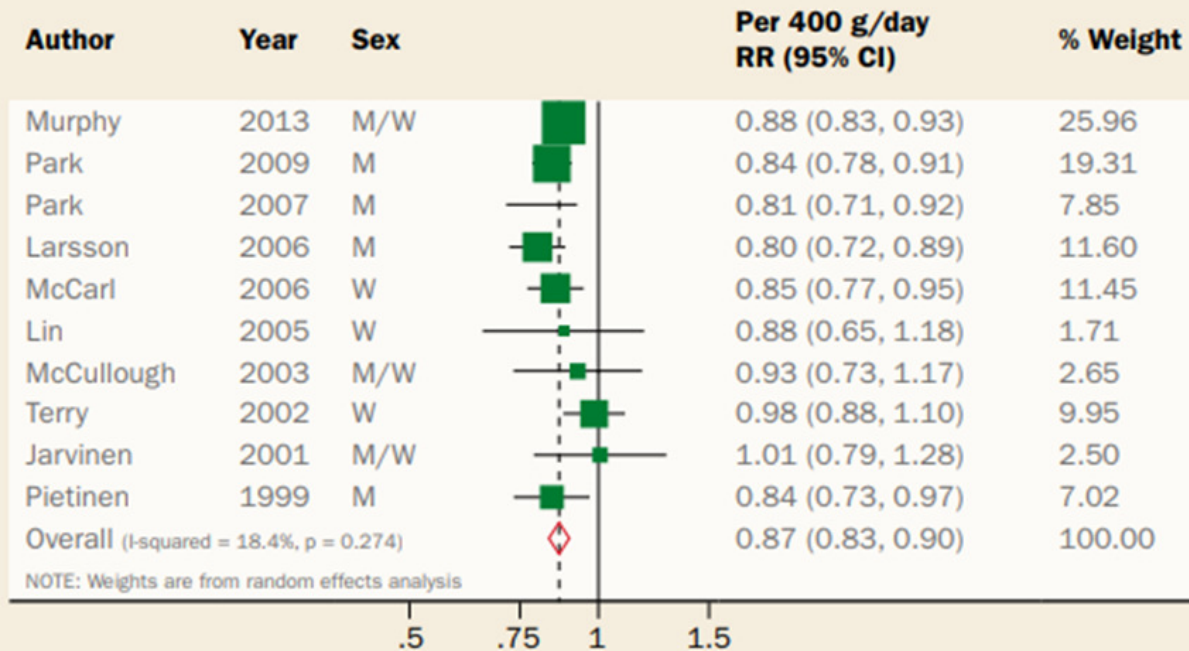

Mælk

Mælk og tyk- /endetarmskræft

Figure 10: Dose-response meta-analysis of dairy products and colorectal cancer per 400 grams per day

Mælk og tyk- /endetarmskræft – hvorfor?

Calcium

- Binder frie fede syrer og galdesyre i tarmen
- Hæmmer uønsket deling af tarmceller
- Mindsker negative effekter af f.eks. hæmjern

Mælk og tyk- endetarmskræft efter diagnose?

Ikke megen forskning – uklare resultater!!

Anbefaling:

Akkurat som til forebyggelse

- Drik gerne mælk hvis du kan lide det, vælg de magre typer

Kost, livsstil og tarmkræft

Kost, livsstil og tarmkræft

2017		DIET, NUTRITION, PHYSICAL ACTIVITY AND COLORECTAL CANCER 2017	
		DECREASES RISK	INCREASES RISK
STRONG EVIDENCE	Convincing	Physical activity ^{1,2}	Processed meat ³ Alcoholic drinks ⁴ Body fatness ⁵ Adult attained height ⁶
	Probable	Wholegrains Foods containing dietary fibre ⁷ Dairy products ⁸ Calcium supplements ⁹	Red meat ¹⁰
STRONG EVIDENCE	Substantial effect on risk unlikely		

De bedste råd til forebyggelse af tarmkræft

- Spis maks 500 gram rød kød om ugen – undgå det forarbejdede kød
- Undgå at blive overvægtig
- Dyrk motion
- Drik maks 7/14 genstande alkohol om ugen
- Spis mindst 75 gram fuldkorn om dagen – det bliver ikke mere sundt end fuldkornsrugbrød!
- Drik gerne mager mælk

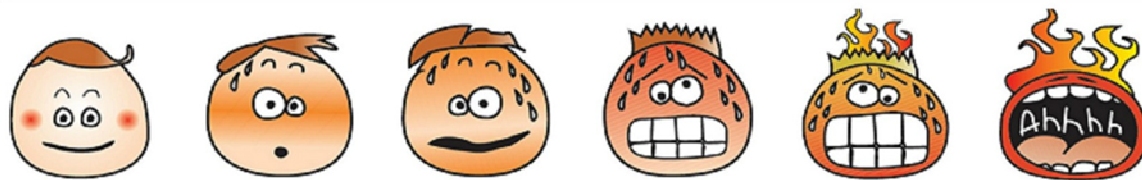
De bedste råd til alle andre

- Spis maks 500 gram rød kød om ugen – undgå det forarbejdede kød
- Undgå at blive overvægtig
- Dyrk motion
- Drik maks 7/14 genstande alkohol om ugen
- Spis mindst 75 gram fuldkorn om dagen – det bliver ikke mere sundt end fuldkornsrugbrød!

Det vigtigste råd

Vær kritisk!!!

Alle kan få kræft!!!

SAMFUND

Uanset hvor sundt du lever: Det er sort uheld, når kræften rammer

De fleste tilfælde af kræft skyldes hverken arv eller livsstil. Foto: Bax Lindhardt / Scanpix Denmark

Måske tror du, du kan holde kræften væk ved at lægge smøgerne på hylden eller smøre solcreme på huden. Men de fleste kræftsygdomme er helt tilfældige.

Alle kan få kræft!!!

Forebyggelse (også efter diagnosen) handler om at mindske sandsynligheden for, at det tilfældige sker...

Tak for opmærksomheden

